

Handicaparbejde i Grønland

Af Mette Møller Jensen og Birthe Rasmussen

I august-september 1983 kunne landsforeningen Evnesvages Vels Grønlandsudvalg sende to forældrerepræsentanter, Mette Møller Jensen og Birthe Rasmussen, på en rejse til Grønland.

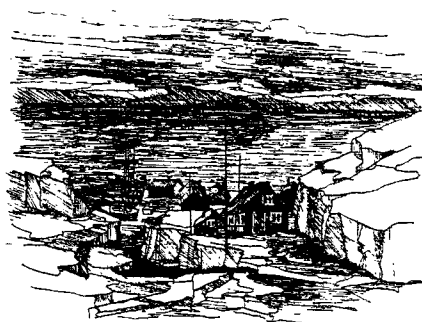
På denne rejse besøgte de det nordlige Grønland: Jakobshavn, Egedesminde, Sukkertoppen og Godthåb, mens det planlagte besøg i Holsteinsborg desværre måtte udgå på grund af trafikale, vejrmæssige problemer.

I august-september 1984 er det så lykkedes vore to repræsentanter at aflægge besøg i det sydlige Grønland: Julianehåb, Narssaq, Frederikshåb og Godthåb påny.

Sådanne to rejser kan ikke gennemføres uden hjælp og velvilje fra mange sider. Rejsernes økonomiske grundlag blev sikret af ministeren for Grønland, Tom Høyem, af smedemester Møller Hansen og hustrus legat samt af Grønlandske Børns Venner og sluttelig af Evnesvages Vel.

Udvalget er meget taknemlig for denne kontante hjælp til rejsernes gennemførelse, men udvalget vil også gerne sige tak til de mange, som gav vore to

*Kalâtdlit-nunãne
ínardlûtekartunut suliniarneq*

*angalaorsimanermit nalunaerutinik
suliarinngitûput:*

Mette Møller Jensen ãma Birthe Rasmussen

naxitertínekarpok

*nunamut tamarmut kátuvfingmit
Landsforeningen Evnesvages Vel 1984*

*Forfatterens rapport 1984, som udkom på grønlandsk
og dansk med Birgitte Hastrups tegninger.*

repræsentanter en god modtagelse, og som gennem deres assistance bidrog til rejsens heldige forløb. Dette gælder de kommunale politikere, embedsmændene, de pædagogiske medarbejdere på institutioner og i skoler og ikke mindst

de mange forældre og pårørende til handicappede samt de mange handicappede i de byer, der blev besøgt.

Hvorfor har Evnesvages Vel et Grønlandsudvalg?

Siden 1972 har man forsøgt at integrere de psykisk handicappede i det grønlandske samfund. Dette arbejde, som tog sin begyndelse med det pædagogiske pilot-projekt »Andersvænge-projektet«, omfattede først kun skolebørn, men har senere inddraget andre aldersklasser.

Evnesvages Vel (LEV)'s Grønlandsudvalg har siden 1972 fulgt og støttet bestræbelserne for at integrere de handicappede i den grønlandske skole og det grønlandske samfund iøvrigt.

Samme år, som »Andersvænge-projektet« startede, tog en gruppe grønlandske forældre kontakt til Landsforeningen Evnesvages Vel, og på det grundlag fik LEV sit Grønlandsudvalg. Kontakten mellem de grønlandske og danske forældre har væsentlig fundet sted ved de besøgsrejser, der arrangeres for de grønlandske forældre, som har børn boende på danske institutioner (fortrinsvis i Vestsjællands amt) og ved brevveksling.

Grundlag for rejsen

Der er i tidens løb kommet mange opfordringer fra forældre i Grønland om, at den danske forældreforening skulle sende besøgende til Grønland. Forældrene så, hvorledes de danske forældre havde organiseret et forældrearbejde og ønskede råd og vejledning til at starte noget lignende i Grønland.

Først og fremmest var grundlaget for

rejsen altså at efterkomme de grønlandske forældres ønske, og derfor gjaldt det om at få kontakt med så mange forældre som muligt.

Endvidere var vi interesseret i at få et nærmere kendskab til de tilbud, der i dag eksisterer for de psykisk udviklingshæmmede grønlændere – børn og voksne.

Vort håb med rejsen var også at få de personlige kontakter med grønlandske forældre udvidet, så det fremtidige samarbejde kan få et større omfang og mere dybde.

Hvorledes er status i dag?

Handicaperkendelse

Handicapbegrebet er endnu noget temmeligt nyt i Grønland, al den stund de handicappede indtil for relativt kort tid siden blev sendt til Danmark.

At være forældre til et psykisk handicappet grønlandsk barn, at skulle sende barnet 4000 km væk, må for alle forældre virke utroligt brutalt, hårdt og meningsløst. Men i et samfund, hvor handicapbegrebet hidtil har været ukendt, mødte vi en rørende tillid til det danske behandlingssystem. Selv hos den unge generation af forældre var der en tro på, at kom barnet til Danmark, ville det dér få en behandling og en optræning, som kunne, omend ikke helbrede barnet, så dog få det til at udvikle sig i en mere positiv retning. Som mor måtte man spørge sig selv, om disse – særligt mødrene – sagde dette for at overleve med samvittigheden i behold? Det er i så fald forståeligt.

Narssaq. Tegning: Birgitte Hastrup.

I sandhedens interesse må det nok også erkendes, at man ikke mindst for nogle år siden skulle være stærk for at have et barn, der ikke er som andre. Specielt på baggrund af den ringe forståelse, som det grønlandske samfund tidligere har udvist overfor sine handicappede medborgere. På denne baggrund kunne det være bekvemt at have »barnet« så langt væk som i Danmark, ikke mindst når man samtidig har troen på, at dér får vedkommende den rette behandling.

Det er vor erfaring, at det stadig ikke er let at være forældre til et handicappet

barn, heller ikke i Grønland. På trods af støtte i form af støttepædagoger, økonomisk støtte i hjemmet osv., føler disse forældre sig som pionerer og ofte meget ensomme og isolerede med de specielle problemer, der knytter sig til at have et handicappet barn i det grønlandske samfund. Netop fordi vi selv var mødre og kunne nikke genkendende til de problemer, disse forældre omtalte, følte vi, at vi ikke blev opfattet som to eksperter fra Danmark, men som mødre med de samme problemer, som de selv. Vi følte helt klart, at der var stort behov for, at man kunne tale ud med nogen udenfor

»systemet«. Ligesom i Danmark følte man sig som forældre usikre overfor »eksperterne« (læger, psykologer, pædagoger i børnehaver og skoler samt de skiftende sagsbehandlere på kommunkontoret).

Foreningsarbejde

Det er ikke nogen let opgave at få etableret en forældreforening. For det første er der endnu ikke den store åbenhed omkring handicapspørgsmålet. Man taler helst ikke om sine handicappede børn, og holdningen i almindelighed omkring de handicappede er ikke præget af åbenhed og forståelse. Her er meget at gøre. For det andet står forældrene, ligesom de danske forældre gjorde det engang, meget usikre overfor, hvorledes opgaverne skal løses. For det tredje er de trafikale forhold i Grønland stadig præget af de lange afstande og det arktiske klima. Det er ikke så let at løbe sammen til møder og kurser som i Danmark.

I vore samtaler med forældre lagde vi vægt på, at man i så små samfund, som de grønlandske byer repræsenterer, må forsøge at samle kræfterne omkring én forening. Bortset fra Nuuk (Godthåb) er de grønlandske bysamfund på mellem 2000 og 4000 indbyggere og bygdesamfundene ofte kun på et par hundrede indbyggere. I de fleste byer er der allerede en handicapforening, som stort set kun omfatter fysisk handicappede; men der var forståelse for, at disse foreninger også burde omfatte øvrige handicapgrupper og altså også de psykisk handicappede.

Som vist alle ved, så er Grønland i

disse år inde i en søgen efter egen identitet, som gør, at der – heldigvis da – er selvstændighedsbestræbelser i gang. Man ønsker at gøre tingene på den grønlandske måde. Vi mødte derfor med den indstilling, at vi ikke skulle komme og fortælle de grønlandske forældre, hvorledes de skal løse opgaverne. Vi fortalte, hvorledes LEV har bygget sit forældrearbejde op, og hvorledes det fungerer i dag. Vi fortalte om de resultater, der var nået, og hvad vi endnu mangler. Og så besvarede vi spørgsmål; og dem var der mange af! Vi sagde bl.a. til de grønlandske forældre: »Kan I bruge af de erfaringer, som vi danske forældre har gjort, så er I meget velkomne. Vi skal gerne i samarbejde med jer forsøge at udarbejde egnet materiale til et forældrearbejde og være jer behjælpelig på enhver måde; men forældrearbejdet skal vokse op hos jer selv på jeres egne betingelser

Samarbejde med Landsforeningen

Ejnesvages Vel

Der er ingen tvivl om, at forældre til psykisk handicappede har brug for støtte i form af oplysningsmateriale, dels om psykisk handicappede, dels om foreningsvirksomhed. Det er derfor af altoverskyggende betydning, at vi fastholder forbindelsen til vore kontakter i Grønland, samt at Grønlandsudvalget foranlediger, at vigtige artikler eksempelvis oversættes til grønlandsk og sendes op til de mennesker, vi fik en nær kontakt til.

Efter vor mening er handicapforeningerne i Grønland endnu ikke på et sådant stadium, at de kan støttes gennem

Qaqortoq. Tegning: Birgitte Hastrup.

finansiell hjælp fra Danmark. De skal bogstaveligt talt først finde deres egne fødder, finde ud af at kæmpe for en fælles sag – alle handicappede i en forening – de skal lære at kende love og bestemmelser, som angår handicapområdet, ja, de skal gennem den samme proces, som vi andre har været, og det skal ikke være LEV's opgave at være en forlænget arm, men derimod en støttende arm.

Grønland er inde i en identitetssøgen, som vi hernede slet ikke kan forestille os, og den skal de selv komme igennem, også i handicaparbejdet.

De handicappedes situation:

Integrering

Bestræbelserne på fra 1973 ikke længere at sende psykisk handicappede til Dan-

mark har medført, at de fleste handicappede idag er integreret i hhv. vuggestue/børnehaver/skoler ved hjælp af støttepædagoger og ekspertbistand fra enten Socialdirektoratet i Godthåb eller fra Danmark.

Det må dog tilføjes, at der er en meget stor mangel på støttepædagoger, der er uddannede, og som kan tale grønlandsk. Man må ofte bruge danske pædagoger eller uuddannede grønlændere.

En ting, der slog os mange af de steder, vi besøgte, det være sig skoler, børnehaver, institutioner af forskellige slags, var, at man generelt stod meget usikker overfor, hvorledes de psykisk handicappede skulle optrænes, og at man var meget fikseret i troen på, at den ekspertise, som kunne hentes ved de

halvårige eller helårige besøg fra Godthåb eller fra Danmark, kunne løse alle problemerne. Ikke alle pædagoger havde tillid til at bruge egen uddannelse, egen fantasi og motivation til at igangsætte undervisning og optræning. Dette er en forståelig holdning, da integration af de handicappede endnu er noget forholdsvis nyt i Grønland; men hvis de daglige medarbejdere ikke indstiller sig på først og fremmest at bruge sig selv og at samarbejde med forældrene, så har det lange udsigter med en reel integration med tilhørende oplæring og træning til en tilværelse så nær det normale som muligt.

Hjem til Grønland eller ej?

Alle var forbløffende ærlige omkring dette for os at se ømtålelige emne. Der var en bred enighed om, at de handicappede grønlændere, som i mange år havde opholdt sig på danske institutioner, og som derfor næppe kunne forventes at kunne tale det grønlandske sprog eller kende den grønlandske levevis, skulle forberedes til en fremtid i Danmark. For børns vedkommende håbede man at have ressourcer til at gennemføre målsætningen også fremover: at den handicappede såvidt muligt skal forblive i Grønland, blive undervist, optrænet og behandlet der. Måske ville der i perioder i de første år være behov for kortere optræningsophold i Danmark; men de handicappede skulle hjem igen. For de sværest handicappede måtte man dog i nogle år endnu forudse, at de skulle sendes til Danmark. Målsætningen med at beholde de handicappede i Grønland er for os at se rigtig, *under forudsætning af*, at de får den nødvendige

optræning, undervisning osv., samt at familien får tilbudt økonomisk støtte samt tilbud om aflastning. Alligevel kan man frygte, at nogle familier sættes i den situation, at der ikke findes nogen alternativ placering til hjemmet. Det er vort indtryk, at det var endog meget svært at skaffe plejefamilier til de børn, der ikke kan bo hjemme. På børnehjemmet i Jakobshavn og i Sukkertoppen er der plads til et mindre antal handicappede, fysiske, såvel som psykiske; men ellers synes der ikke at være andre placeringsmuligheder end barnets hjem.

Det andet problem var fremtiden for de psykisk udviklingshæmmede, fremtiden for dem, som idag bor hjemme eller på et af de to skolehjem, som vi besøgte. Personalet var klart usikker overfor, hvad fremtiden skulle bringe, hvor skulle deres elever bo, hvor skulle de arbejde, men man kendte problemerne, og alle håbede på, at der kunne skaffes ressourcer til at få etableret nogle boligformer, der tilgodeser disse unge menneskers særlige behov for tilsyn i større eller mindre udstrækning. Det samme gør sig gældende for beskyttede arbejdspladser.

I de 7 byer, vi besøgte, fandtes der kun i Jakobshavn en beskyttet arbejdsplads med plads til 10 klienter. Ikke mindst for de vanskeligst stillede af vore psykisk udviklingshæmmede er dette at få en voksen tilværelse tilrettelagt i Grønland ukendt og noget, der kræver meget store ressourcer.

Vi erfarede, at det indenfor arbejdsområdet havde været muligt at få placeret de lettere psykisk handicappede i arbejdslivet (evt. med tilskud til lønnen

Nuuk. Tegning: Birgitte Hastrup.

fra det offentlige). Men ligesom tilfældet har været i Danmark, vil Grønland sikkert også komme til at opleve, at det vil blive vanskeligt at give de sværere psykisk handicappede en plads i samfundet, hvad enten det drejer sig om bolig, arbejde eller fritidstilbud. Der er mange ting, som endnu ikke er på plads.

Besøgsrejser til og fra Danmark

Alt hvad der vedrører besøgsrejser til og fra Danmark, formidlingen af ansøgningen og bevillingen, varetages af Hjemmestyrets Danmarkskontor, som også forestår den praktiske tilrettelæggelse af rejserne. Socialdirektoratet i Grønland fastsætter iøvrigt retningslinjerne vedr.

ferie- og besøgsrejserne. Ved samtaler med de forældre, vi mødte, var der mange, som tidligere havde oplevet, at når de kom til Danmark, havde deres besøgsrejse været kaos, men dette var ikke længere tilfældet, og der blev udtrykt stor tilfredshed med den måde, som det nu blev tilrettelagt på. Derimod oplevede vi, at mange forældre var stærkt utilfredse med det tidspunkt, deres barn kom her til Grønland på. I nogle tilfælde mente man ikke at have haft den fornødne tid til at tilrettelægge tingene rundt om barnet rigtigt, i andre tilfælde ankom barnet på et tidspunkt, hvor der netop var højsæson i f.eks. rejsefiskeriet eller på rejsefabrikken, eller det

var på det tidspunkt, hvor de mandlige medlemmer skulle på jagt. Sæsonen på Grønland er på grund af vejrforholdene som bekendt kort. Det mest ideelle ville nok være, om familien i Grønland i samarbejde med den lokale socialforvaltning kunne træffe aftaler om besøg direkte med den danske institution. Synspunktet var generelt, at der var en meget tung gang gennem Hjemmestyrets Danmarks kontor, socialdirektoratet, kommunen, hjemmet og institutionen i Danmark. Som oftest bliver den handicappede fra Danmark fulgt op af en pædagog fra institutionen, oftest dansktalende, og da der desværre stadig ikke er nok grønlandsktalende personale på de vestsjællandske institutioner, opstår der ofte sprogproblemer mellem den handicappede og hans familie.

I forvejen er det en stærk oplevelse for den grønlandske familie pludselig igen at blive konfronteret med problemerne omkring det handicappede familiemedlem. Det er kort sagt ikke uden problemer, hverken for den handicappede, for forældrene/familien eller for den ledsagende pædagog, at den handicappede kommer på ferie til sin grønlandske familie. Det er imidlertid vor opfattelse, at det fortsat bør foretrækkes, at den handicappede kommer til Grønland på besøg, i stedet for at forældrene kommer til Danmark på besøg, ikke mindst i de tilfælde, hvor der senere kan blive tale om en permanent tilbageflytning til Grønland. Ofte mærker vi –

hvilket bekræftede vore anelser om, at en del grønlandske forældre ganske enkelt foretrækker at have deres handicappede barn i Danmark – at der var en mærkbar tøven hos forældrene ved tanken om, at barnet eller den unge kunne vende tilbage til Grønland og f.eks. bo på et af de to skolehjem eller det beskyttede pensionat. Troen på, at de tilbud, den unge havde i Danmark, absolut var bedre, var meget fremtrædende. Der er i Grønland idag mange massive sociale problemer at slås med, stor bolignød, arbejdsløshed, splittede familier, spiritusproblemer, og på denne baggrund skal der så skabes forståelse for handicapproblemet. Det kræver et overskud, og det kræver, at den grønlandske familie skal være utrolig stærk, for at de skal klare at have et handicappet barn hjemme.

Sluttelig skal nævnes, at de grønlandske forældre udtrykte stor glæde over at mødes med de danske forældre på deres besøg i Danmark. Man udtrykte stor taknemmelighed over, at forældre til psykisk handicappede i Vestsjællands amt, således som vi omtalte det, forsøger at varetage de grønlandske elevers/beboeres interesser i skolenævn, forældreråd og andre offentlige organer. Vi skal derfor anbefale, at møderne mellem de grønlandske og danske forældre fortsætter under førstnævntes besøg i Danmark, og at møderne tilrettelægges i tæt samarbejde mellem Hjemmestyrekontoret og LEV i Vestsjællands amt.